

духовные, сколько вполне мирские задачи административно-хозяйственного характера.

Ще́ одним отступлением от принципа соборности является выхолащивание сущности Поместного Собора, который стал собираться не с установленной периодичностью, а «по необходимости», определяемой Архиерейским Собором, причём реальное обсуждение духовных и мирских проблем церковной жизни сводится к формальному принятию решений, проекты которых заранее подготавливаются Межсоборным Присутствием. Отметим, что после 1991 г. был создан всего один Поместный Собор, целью которого было избрание нового Патриарха Московского и всея Руси (2009 г.), на рассмотрение которого не было вынесено никаких важных вопросов, кроме выборов Патриарха.

Подводя итог, отметим, что современная церковная практика свидетельствует о серьёзных фактических отступлениях от канонического принципа соборности, представляющего Церковь, как Тело Христово, состоящее из архиереев, клира и мирян, которые совместно должны принимать участие в решении церковных дел. Вместо этого, с середины XX века наблюдается возвращение к цезаропапизму и авторитаризация власти иерархии, устранение от участия в большинстве церковных дел как мирян, так и рядового духовенства.

ПАЛЮК
Василь Павлович

СКЛАДОВІ СУДОВОЇ ВЛАДИ ЗА ТЕКСТОМ БІБЛІЇ

*Біблія має більш доказів вірогідності
ніж будь-яка світська історія.*

Ісаак НЬЮТОН

Наголошується, що: «Божественна Реальність залишається потаємною і не пригнічує людину необхідною очевидністю. Цим недосконалий дух захищається від безмірного, від того, що перевищує його сили, і це зберігає нашу свободу перед Богом. Осягнення його здійснюється поступово, в суворій відповідності з готовністю людини до містичної Зустрічі» [4, с. 63]. Думається, що на сьогодні настав час такої «Зустрічі», зокрема, з метою дослідження тих особливостей, за яких Господь створив на Землі судову владу. Припускається, що епоха Суддів, яка тривала між 1400 та 1100 роками до Р.Х., в одному випадку існувала 300 років (Суд. 11. 26), а в іншому, включаючи також період в пустині, період Елія, Саму-

їла, Саула і Давида) – 480 років (1 Цар.). Аналіз відповідних частин Біблії дає підстави для дослідження наступних складових ознак такої судової влади: 1) *Божественне походження суду*; 2) *незалежність суду*; 3) *повноваження суду*; 4) *вимоги до суддів*; 5) *відсутність механізму виконання рішень суду*.

1. **Божественне походження суду.** Воно є логічним продовженням створення Богом Всесвіту, який формувався в «семи днях» (Бут. 1, 2) [2, с. 5–7], а в наступному – Богом обраного народу та людини, щоб приготувати дорогу Спасителя людського роду. Так, за текстом Старого Завіту, говорячи сучасною термінологією, правосуддя спочатку відправляв лише Мойсей, який був посередником перед Богом. Через певний час Мойсей, взявши до уваги поради свого тестя Іофора, обрав з усього народу «людей здібних, що боялися Бога, людей правдивих, що ненавидять користь, і поставив їх над ними, щоб вони судили народ у всякий час...» (Вих. 18. 21–22) [2, с. 76–77]. Саме з того періоду, як наголошують дослідники, втілилася в життя «ідея створення окремої «спеціалізованої» судової влади» [5, с. 282]. Пізніше, в Книзі Суддів, на підтвердження факту Божого промислу у створенні судової влади, наголошувалось: «і поставив [їм] Господь суддів, які рятували їх від рук грабіжників їхніх» та підкреслювалось, що: «Сам Господь був із суддею і рятував їх від ворогів їхніх в усі дні судді» (Суд. 2. 16, 18) [2, с. 240]. А в іншому місці Біблії: «і сказав суддям: дивіться, що ви робите, ви чините не суд людський, але суд Господа; і Він з вами у справі суду» (2 Пар. 19. 6) [2, с. 452]. Тому дослідниками з цього приводу робиться слушний висновок про те, що: «без таких провідників, як були судді і без чудесної Божої допомоги в часи кризи, Ізраїль був би знищений» [3, с. 181]. Між тим, народ Ізраїля не завжди слухався суддів, оскільки щоразу повертався до ідолопоклонства та бажав, щоб ним все ж таки правив цар, як у держав, які розташовані навколо Ізраїля. З цього приводу Господь, звертаючись до судді Самуїла, зазначав, що: «не тебе вони відкинули, але відкинули Мене, щоб Я не царював над ними» (1 Цар. 8. 7) [2, с. 284]. Із тексту Старого Завіту, в якому йде мова про суддівські повноваження старійшин, священиків-левитів та суддів (Втор. 17. 8–12), також вбачаються досить важливі висновки: а) вперше згадується про створення судів різних інстанцій, над якими знаходиться найвища земна інстанція – Мойсей; б) чим вища судова інстанція, тим безпосередньо вона пов'язана з Господом, оскільки здійснюється в Його присутності: «і вчини за словом, яке вони скажуть тобі, на тім місці, яке обере Господь [Бог твій, щоб прикликане було там ім'я Його]» (Втор. 17. 10) [2, с. 200].

2. **Незалежність суду** в тексті Біблії відсутня. Між тим, із розвитку подій, які в ній описуються, можна припустити, що незалежність суду впливає із попередньої складової ознаки судової влади – Божественно-

го походження суду – і дає можливість наголосити, що суд тогочасної держави займав, по відношенню до органів виконавчої влади, перше місце, а не «третє», як на сьогодні. Власне, наявність такої правової природи утворення суду дає йому при відправленні правосуддя абсолютну незалежність від «верхів» та «низів». Так, незалежність судді від «верхів» досить виразно підтверджується наступними прикладами: а) цар Саул, якого призначив суддя Самуїл, покоряється останньому, звітує перед ним та просить у нього прощення: «і сказав Саул Самуїлу: згрішив я, бо переступив повеління Господа і слово твоє; ... тепер же зніми з мене гріх мій і повернися зі мною, щоб я поклонився Господу [Богу твоєму]» (1 Цар. 15. 24–25) [2, с. 293]; б) наявністю «біблейського Уотергейта» [1, с. 22–23], в процесі якого суддя Самуїл ухвалює вирок царю Саулу: «непокора є такий самий гріх, як чаклунство, і противлення те саме, що ідолопоклонство; за те, що ти відкинув слово Господа, і Він відкинув тебе, щоб ти не був царем [над Ізраїлем]» (1 Цар. 15. 23) [2, с. 293]. Щодо незалежності судді від «низів», то про неї йшла мова при призначенні особи на посаду судді. При цьому наголошувалось: «не йди за більшістю на зло, і не вирішуй позову, відступаючи за більшістю від правди» (Вих. 23. 2) [2, с. 82], оскільки наставали негативні наслідки не лише для суддів, але й для всього народу.

3. **Повноваження суду** залежать від статусу суддів (священників, старійшин). Так, вони також мали повноваження судді, оскільки: «і в Єрусалимі приставив Іосафат деяких з левітів і священників і глав поколінь в Ізраїлі – до суду Господнього і до позовів» (2 Пар. 19. 8) [2, с. 452]. Вказані особи, як правило, мали повноваження розглядати питання щодо дотримання духовних законів, а тому наголошувалося, що: «вони повинні навчати народ Мій відрізяти священне від не священного і пояснювати їм, що не чисте і що чисте. При спірних справах вони повинні бути присутніми у суді, і за уставом Моїм судити їх, і зберігати закони Мої і постанови Мої про всі свята Мої, і свято зберігати суботи Мої» (Єз. 44. 23–24) [2, с. 899].

4. **Вимоги до людей, які могли стати суддями** – слугами Господа при відправленні правосуддя – **на той час були досить високі**. Вони, як свідчить хронологія викладення, різноманітні: 1) «вибирай людей здібних, що бояться Бога, людей правдивих, що ненавидять користь» (Вих. 18. 21) [2, с. 77]; 2) «щоб вони судили народ судом праведним» (Втор. 16. 18) [2, с. 200]; 3) «нехай буде страх Господній на вас: дійте обачно, тому що немає у Господа Бога нашого неправди, ні упередженості, ні хабарництва»; «так дійте у страху Господньому, з вірністю і чистим серцем» ... «так дійте, – і ви не згрішите» (2 Пар. 19. 7, 9–10) [2, с. 452]; 4) «не йди за більшістю на зло, і не вирішуй позову, відступаючи за більшістю від правди; і бідному не потурайте у позові його» (Вих. 23. 2–3) [2, с. 82];

5) «не суди перекручено позову бідного твого» (Вих. 23. 6) [2, с. 82]; 6) «віддаляйся від неправди і не умертвляй невинного і правого, бо Я не виправдаю беззаконника» (Вих. 23. 7) [2, с. 82]; 7) «дарів не приймай, бо дари роблять сліпими зрячих і спотворюють справу правих» (Вих. 23. 8) [2, с. 82]. До однієї із головних вимог, яку також повинні враховувати судді при відправленні правосуддя, відноситься вимога рівності сторін перед судом. Цікаво, що саме така вимога розповсюджується на представників різних соціальних груп «однаковим судом був покараний раб із господарем, і простолюдин терпів одне і те саме з царем» (Прем. 18. 11) [2, с. 690] та представників різних народів, незважаючи на те, що одні із них Богом обрані, а інші – ні: «один суд повинен бути у вас, як для прибульця, так і для тубільця; бо Я Господь Бог ваш» (Лев. 24. 22) [2, с. 130]. Більше того, така вимога – рівність сторін перед судом – допущалась і до Бога, який з цього приводу, незважаючи на свою всемогутність, говорив: «пригадай Мені; станемо судитися; говори ти, щоб виправдатися» (Іс. 43. 26) [2, с. 765], оскільки «Я ще буду судитися з вами і з синами синів ваших буду судитися» (Єр. 2. 9) «бо у Господа змагання з народами: Він буде судитися з усякою плоттю, нечестивих Він віддасть мечу» (Єр. 25. 31) [2, с. 809]. Важливо, що значна кількість осіб, які призналися суддями, добросовісно відправляли правосуддя, оскільки дотримувалися викладених вище вимог. Хоча, як вбачається із тексту Біблії, були особи, які в свій поведінці не боялися Бога. Так, із усіх суб'єктів судової влади троє все ж таки отримали негативну оцінку. До них відносяться узурпатор Авімеlex, який бажав стати царем, та брати Іоїль та Авия, які «брали подарунки і судили неправдиво» (1 Цар. 8. 3) [2, с. 284]. Припускається, що до такої ситуації привели, з однієї сторони, дії їх батька Самуїла, який також був суддею і коли постарів, особисто він, а не Бог, поставив своїх синів – Іоїля та Авия – суддями над Ізраїлем, а з іншої – підступна поведінка людей по відношенню до суддів, як правителів Ізраїля, так і до осіб, які відправляють правосуддя. Підтверджується викладене тим, що: а) «і суддів вони не слухали, а ходили блудно вслід інших богів і поклонялися їм [і драгували Господа], швидко ухилялися від путі, якою ходили батьки їхні, підкорюючись заповідям Господнім»; б) «але як тільки помирав суддя, вони знову робили гірше за батьків своїх, ухиляючись до інших богів, слугуючи їм і поклоняючись їм» (Суд. 2. 16, 19) [2, с. 249]. До того ж, народ досить часто провокував суддів на порушення закону при відправленні правосуддя, а тому наголошувалося: «о, ви, що суд перетворюєте на отруту і правду кидаєте на землю!» або ж «берете хабарі й перекручуєте у суді справи бідних». В зв'язку з чим, підкреслювалося: «зненавидьте зло і полюбіть добро, і відновіть біля воріт правосуддя» і в наслідок чого «нехай, як вода, тече суд, і правда – як сильний потік» (Ам. 5. 7, 12, 15, 24) [2, с. 938–939].

5. **Відсутність механізму виконання рішень суду.** Із тексту Святого Письма, про що наголошувалося вище, вбачається, що в суді діє Сам Бог, який обрав суддю як зброю Своїх дій на землі («коли Господь поставляв їм суддів, то Сам Господь був із суддею і рятував їх від ворогів їхніх в усі дні судді» або ж «і сказав Гедеон (суддя – *прим. авт.*) Богу: якщо Ти спасеш Ізраїля рукою моєю, як говорив Ти»).

В якості висновку слід зазначити, по-перше, що суд утворений лише з волі Бога, а тому судова влада в державі повинна займати особливий статус. По-друге, вимоги до осіб, які бажають займати посаду судді, повинні бути досить високі, як і повинна покладатися на них підвищена відповідальність за порушення цих вимог при відправленні правосуддя, оскільки на «землі потрібно творити не суд людський, а суд Господа» (2 Пар. 19. 6), адже «яким судом судите, таким судитимуть і вас» (Матф. 7. 2). Дотримання викладених вище висновків забезпечить на сучасному рівні гарантії судового захисту прав людини.

Л і т е р а т у р а

1. Баренбойм П. Божественная природа судебной власти. Три тысячи лет доктрине разделения властей: от Ветхого Завета до наших дней // Рос-сийская юстиция. – 1996. – № 1. – С 21–23.
2. Біблія. Книги священного писання Старого та Нового завіту. Переклад українською Патріарха Філарета (Денисенка). – К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського патріархату, 2004. – 1407 с.
3. Генрі Г. Геллей. Біблійний довідник Геллея. – Всесвітня Християнська Місія, Торонто, Канада. – 1985. – 856 с.
4. Мень А. В. История религии: в поисках Пути, Истины и Жизни: В семи томах. Т. I. Истоки религии / предисл. С. С. Аверинцева; Худож. В. Г. Виноградов. – М.: СП «Слово», 1991. – 287 с.
5. Папаян Р. А. Христианские корни современного права. – М.: Издательство НОРМА, 2002. – 416 с.

СИДОРЕНКО
Олена Михайлівна

ДОГМА ПРАВА У ПРАВОВОМУ ЖИТТІ

Правове життя – це сукупність всіх форм юридичного буття суспільства, яка виражається у правових актах та інших проявах права (у тому числі й негативних) та характеризує специфіку й рівень існуючої юридичної дійсності, відношення суб'єктів до права і ступінь задоволення їхніх інтересів.

Догма права – це структурний компонент права, що існує поряд із ціннісною та статусною характеристикою права і становить сферу юри-